

In de marge

Je moet maar durven, dacht ik...

Paus Paulus VI in „Populorum Progressio”:

„...een louter menselijk Humanisme is een onmenselijk Humanisme. Er bestaat geen echt Humanisme dan dat wat op God gericht is en wat de verantwoordelijkheid erkent waartoe wij zijn geroepen en waardoor een menselijk leven pas werkelijk zin krijgt.

Verre van dat de mens zichzelf tot laatste norm stelt, verwezenlijkt hij zich pas als hij zichzelf overstijgt.”

Generaal-Majoor A. Schweltow in „Soldat i Wojna”:

„...Het optimisme van de sowjet-soldaat is nauw verbonden met het Humanisme.

Het Humanisme van de Sowjet-Soldaat wordt gekenmerkt door de erkenning van de waarde van de persoonlijkheid... Maar het Humanisme van de Sowjet-soldaat betekent niet liefde voor ieder mens. Deze soldaat houdt alleen van de werkzame mens die materiële en geestelijke goederen ten nutte van de eerlijke werkers produceert, van zijn vaderland en van de socialistische landen. Met deze liefde ontstaat de bewuste klassehaat...”

Menselijke ordening

*Voor je het wist was de rest al begonnen
met het beboteren van je genadebrood
voor je het door had bogen ze
jouw dwars al weer recht voor je
bedenken kon scheef te gaan
werd je bijgestuurd*

*voor je in het zand bijt bijt je
eerst nog stom in je eigen staart
beërf je hun bijval al bijna
een decoratie waard*

*vierkant overal tegen
blaf je toch in de maat als hun hond
hun zwartje hun witje
hun zorgenkindje*

*daarna pas spelden ze hun lintje
over je mond.*

Ellen Warmond

HUMANISTISCH RAADSWERK (III)

Consumptie of creatie

Een simpel berichtje in het radionieuws op 29 mei j.l.:

„De slijters hebben 't moeilijk. 't Drankgebruik is met 11% toegenomen, maar 't aantal slijters met 20%. Velen van hen staan in de rode cijfers. Zij beginnen nu een actie, om het drankgebruik verder te bevorderen.”

't Gaat me hier niet om de drank. 't Hadden ook auto's kunnen zijn, of deodoranten. Alleen: de consumptie wordt opgejaagd – omdat ze al opgejaagd is. En dit, terwijl onderzoeken als van het M.I.T. hebben aangetoond dat opdrijving plaats moet maken voor sociale creativiteit. In milieubeheer, onderwijs, arbeidsverhoudingen.

Anders gaan we kapot, nee dat zijn we al, maar nog verder: Aan onmenselijkheid.

„Ik voelde me een kneusje”

We maken ons mee schuldig, op dit moment. Tenzij we ons verzetten; waar we ook staan.

Ik hoef daarvoor niet in de branche der slijters te zitten, of in de regering, of in de SER. Ik zit in het Humanistisch Verbond, afdeling raadswerk.

Daar moet ik beginnen. Met allen die meewerken in deze hulpverlening: Is de man of de vrouw met wie we te doen hebben, al betrokken bij het verzet? Zijn we er zelf bij betrokken?

Zien we om ons heen al hier en daar mensen die een stuk consumptie omzetten in

buurtherstel, wereldwinkel, kresjvorming? Bij een van onze raadsliden komt een man met wat hij zelf noemt „sexuele problemen”. In een openhartig gesprek, stelt de raadsman zichzelf eveneens kwetsbaar. Later wordt het gesprek voortgezet met de vriendin van de een en de vrouw van de ander erbij, en vervolgens haakt men in bij een gespreksgroep van de NVSH.

Daar zegt Arie (laat ik hem zo maar noemen): „De mensen bij wie ik hulp zocht, wisten het allemaal beter. Ik voelde me steeds meer een kneusje. Hier komt iedereen met z'n problemen op tafel. En nou is 't opeens wel minder erg”.

Enkeling breekt structuur

De autoritaire structuur brak hier op één punt: in de hulpverlening. Arie was al bij verschillende geestelijke, maatschappelijke en medische deskundigen geweest, die niet van hun voetstuk kwamen.

Ook de afzonderingsstructuur is gebroken. Humanisme haakt in bij een goeie groep van de nvsh. Humanisme: samen met anderen, onder de toets van menselijke doorbraak.

We zijn er nog niet. Arie is een klager over starre toestanden. Hij kan een positieve humaniseerder worden van die toestanden. Als ik 't dan ook maar word. En dat groepje van de NVSH: Als we maar niet blijven steken in het helpen van elkaar persoonlijk.

Ook humanistisch raadswerk moet daar niet in blijven steken.

't Persoonlijke moet zin krijgen in de wereldverhoudingen.

Waar je maar staat

Reclame voor drank en auto's. Opjagen van concurrentie en militie. Armoede in relaties, seksueel en persoonlijk. 't Hangt allemaal samen.

Waar je de cirkel doorbreekt, geeft dan niet meer. Als je 't maar doet op dit moment, dus waar je staat. In de klas, in de keuken, in de stafkaamers of in 't geestelijk raadswerk.

Op duizenden hulpzoekers en honderden vrijwilligers, hebben we landelijk nog maar één beroepsman voor 't plaatselijk werk. 't Hangt dus af van onszelf, van ieder waar hij staat. Daar ligt jouw toegang tot 't wereldproces, dat omgekeerd moet worden; radicaal en op alle fronten tegelijk.

Van opjaging naar begrip, van consumptie naar creativiteit.

Foudraine en Marx

Tegen 't eind van z'n boek „Wie is van hout?”, trekt Foudraine een lijn naar Marx. Marx, die de mens, juist de have-nots – oproept om de productieprocessen in eigen hand te nemen, in plaats van erdoor overheerst te worden.

(Lees verder op pag. 9)

Sekularisering van geestelijke verzorging?

Drs Marten Hoekstra

De kerken hebben vanouds de zorg voor de misdeelden in de maatschappij gekombineerd met hun meer sakrale, op ervaring van het heilige gerichte activiteiten. Veel van de huidige vormen van dienstverlening en gezondheidszorg hebben een voorgeschiedenis in kerkelijk charitatieve sfeer. Wat vroeger uit door de kerk en verzamelde gelden werd bekostigd, wordt nu zo goed als geheel betaald via sociale verzekeringen en overheidssubsidies. Dienstverlenende instellingen ontlopen zich de een na de ander van hun verzuilde karakter. Doelstellingen van het welzijnswerk worden niet meer door kerkelijke instanties bepaald; het taalgebruik verwereldlijkt. In personeelsadvertenties vindt men slechts bij uitzondering de eis van een bepaalde levensbeschouwing terug.

Eigenlijk is er slechts één werksoort een uitsluitend kerkelijke aangelegenheid gebleven: de geestelijke verzorging. De ene uitzondering daarop, de humanistische geestelijke verzorging, is de lezers van dit blad uiteraard bekend. Het is mijns inziens een uitzondering die de regel bevestigt. Want het HV heeft naar voorbeeld van de kerken de eigen geestelijke verzorging opgebouwd en daarbij voortdurend bij kerkelijke verworvenheden aangeknoopt. Recent, in het hoofdbestuurvoorstel voor de nieuwe beginselverklaring, is nog gepoogd in de zinsnede over de „helpende zorg” de direkte binding tussen geestelijke verzorging (en vorming) en het HV tot uitdrukking te brengen (zie de toelichting van P. Spigt in „Humanist” van 13 april 1973). Deze binding is met die tussen kerken en pastoraal alleszins vergelijkbaar.

Er zijn echter tekenen die er op wijzen, dat ook de geestelijke verzorging zal sekulariseren, verwereldlijken. Naar inhoud – een proces dat al langer aan de gang is, klinisch pastorale trainingen en het aksepteren van humanistische geestelijke verzorging zijn er aanwijzingen voor –, maar ook naar organisatorische setting, het aspect van de ontzuiling.

Ik wil een paar voorbeelden noemen, die me bekend zijn omdat er humanistische raadslieden bij betrokken zijn:

In een ziekenhuis in IJmuiden werkt een team geestelijke verzorgers nauw met elkaar samen: een dominee, een pater en een raadsman. Aanvankelijk hielden die zich ieder bezig met patiënten van de eigen levensbeschouwing.

Met het gevolg dat ze allemaal met alle afdelingen, en het personeel dat daar werkt, te maken hadden. Bij wijze van proef besloten ze tot een onderlinge werkverdeling, die maakte dat ze niet meer kris-kras langs elkaar heen door het ziekenhuis moesten rennen. Elk heeft in eerste instantie de zorg over een aantal afdelingen. Pas wanneer blijkt dat een bepaalde patiënt daar behoefte aan heeft, wordt de hulp van de collega met een andere levensbeschouwing in-

geroepen. Opvallend is, dat dat niet altijd de collega is van de eigen denkrichting van de patiënt. Katholieken en protestanten zoeken soms contact met de humanist, buitenkerkelijken hebben wel eens het gevoel dat de dominee of de pater hen beter zal kunnen helpen.

Bij geestelijke verzorging in ziekenhuizen komt het vaak voor dat er groeps gesprekken ontstaan, in de zaal of de kamer, waar natuurlijk niet alleen geloofsgenoten bij elkaar liggen. Ieder kan vanuit zijn eigen achtergrond reageren in zo'n gesprek. De specifieke opvatting van de betreffende geestelijke verzorger is van sekondair belang. Dat kan ook vaak van een individueel contact gezegd worden: de behoefte van de patiënt, de problemen waar die zich voor gesteld ziet, daar gaat het om. Het is voor mij nog maar de vraag of overeenstemming van levensovertuiging daarbij zo noodzakelijk is. Verheldert het niet vaak meer, als men ontdekt waar men het uiteindelijk niet over eens is?

De persoonlijke kwaliteiten van de geestelijk verzorger, zullen van welke richting hij ook is, sterk bepalen of de patiënt iets aan zijn interventie heeft: heeft hij echt belangstelling voor mensen, kan hij dat overbrengen, voelt hij aan wat bedoeld wordt met een woord of een gebaar, doet hij echt en open aan. Ervaring en vaardigheid in het ingaan op levensvragen, het ter discussie kunnen brengen van de eigen levensovertuiging lijkt oneindig belangrijker voor de geestelijke verzorging van mondige mensen, dan het kunnen beantwoorden aan de traditionele verwachtingen die men van een zieleherder kan hebben. Bovendien gaat het om meer dan het inbrengen van een nieuw specialisme in het geheel van het ziekenhuis.

De vragen van het waarom, de zin van het leven, ziekte, dood, gaan ook de andere werkers aan, persoonlijk, maar ook als noodzakelijke dimensie in hun verplegende, verzorgende en genezende taak ten opzichte van de patiënten. Een groot deel van de geestelijke verzorging moet via het mi-

lieu, door alle wezens, plaatsvinden. Het groepje geestelijke verzorgers in het ziekenhuis in IJmuiden, dat nu werkelijk als een team in het geheel van het ziekenhuis functioneert, ondervindt, als ik het goed begrepen heb, dat er een enorm stuk werk ligt waar ze gezamenlijk voor staan, als persoon en als professional, eigenlijk ongeacht hun kerk. Ze zijn benoemd door het ziekenhuis, en in dienst van het ziekenhuis, iets dat steeds meer voorkomt, en de binding met de eigen richting doet vermindern.

Een tweede voorbeeld, toevallig uit dezelfde streek: bij Hoogovens werken zes of zeven geestelijke verzorgers nauw samen. Ook weer katholieken, protestanten en een humanist. Het team heeft besloten de aandacht te concentreren op de situatie (die vaak weinig menswaardig is) op de werkvloer. Bij de veranderingsprocessen die men op gang probeert te brengen, speelt geestelijke begeleiding van de mensen een belangrijke rol; echte solidariteit met mensen blijkt daar belangrijk, ook in de geestelijke verzorgingskontakten, meer dan de vraag of de geestelijk verzorger in een vorm van christendom, of van humanisme zijn inspiratie vindt. Ook bij Hoogovens lijkt inhoudelijk en organisatorisch een andere, gesekulariseerde verhouding tussen kerk en geestelijke verzorging te ontstaan. Kerk (en HV) en hulpverlening krijgen hun eigen terrein. Bepaalde ontwikkelingen kunnen deze sekularisering en ontzuiling in de hand werken.

Geestelijke verzorging vindt ingang als onderdeel van de dienstverlening in bepaalde

(Lees verder op pag. 6)

in dit nummer:

Humanistisch raadswerk (3)
pag. 2

Sekularisering van geestelijke verzorging?
pag. 3

Hoofdbestuur
pag. 5

't Gaat altijd om het midden
pag. 7

Ingezonden brieven
pag. 10

Europees natalisme
pag. 11

Publikatie aangeboden door dit blad, in samenwerking met de Stichting Ideële Reclame **SIRE**

Eén kindertekening zegt vaak meer dan een toespraak van een uur op een congres.

Waar is straks nog de ruimte die mensen, dieren en planten nodig hebben om te leven?

Er komen steeds meer mensen bij...

Was u ook kind in een groot gezin?

En vond u dat ook een dolgezellige boel?

Maar de ouders van vroeger wisten niet wat wij wel weten.

Te veel mensen betekent uitputting van de aarde, vernieling van de aarde.

En we moeten met z'n allen op en van die éne aarde leven.

Hoe voller die raakt hoe benarder dat leven wordt.

Voor iedereen!

Te veel kinderen nu betekent te veel mensen straks.

Te veel kinderen betekent mensen zonder toekomst.

Wilt u dat uw kinderen aandoen?

Natuurlijk niet.

En je kunt immers toch wel van kinderen houden al heb je er geen zes.

Gerda Brautigam
lid Tweede Kamer P.V.D.A.

Veel te veel kinderen krijgen straks geen leven. Geboortenbeperking is noodzaak.

Een recent onderzoek heeft aangetoond dat 77% van alle Nederlanders maatregelen wenst tegen overbevolking. (NIPO '71)

Hoofdbestuur

Op enkele vorige hoofdbestuursvergaderingen werd er nogal wat tijd besteed aan openbare verklaringen. Deze zijn nodig, maar ze zijn in zekere zin het meer oppervlakkige werk. Uit het zinsverband blijkt wel dat met oppervlakkig niet bedoeld kan zijn dat er niets achter zit. Er wordt bedoeld dat verklaringen in de eerste plaats werk zijn van de zicht- en van de hoorbaarheid; als het goed is van iets dat daar achter steekt. Zal er wat achter blijven steken dan moet er dus wel het nodige naast die verklaringen gebeuren. Welnu, de vergadering van 22 juni was er een waarin veel van wat ernaast en erachter moet gebeuren aan de orde is geweest. Hier houd ik wel van moet ik zeggen. Organisatorisch is het zo dat we bij diverse zaken afhankelijk zijn van ministeriële medewerking. Is er een nieuw kabinet dan is het zaak na te gaan hoe het staat met de kansen voor allerlei dat we wel zouden willen. Is er een kabinet van een nieuw stempel, dan is dat te meer nodig. Gaat zo'n kabinet zijn eerste begroting opzetten, dan is er nogmaals reden om je verlanglijstje na te lopen. Op 22 juni kwam ter sprake dat dit in de afgelopen weken gebeurd is en dat allerlei kontakten met ministeries hierdoor weer „verhevigd” zijn. Deels ook door toeval ging het op 22 juni om kontakten met vier of vijf ministers en ministeries.

Ik noem even de meest fameuze zaken waar het om gaat: zendtijd, vormingswerk, de dienst geestelijke verzorging bij justitie. Het zal niemand verbazen dat wat we willen, kan worden samengevat met de woorden: meer en beter. De resultaten moeten worden afgewacht, maar de kontakten zijn positief. Voorts mag best eens duidelijk vermeld worden dat vooral voorzitter Rood onze man is die deze kontakten zo goed legt en onderhoudt.

De andere onderwerpen waren de meer inhoudelijke. Wat deze betreft hebben we nog eens gesproken over het Humanistisch Perspektief. U weet wel, dat is dat stuk dat op het kongres is aangenomen en waar onze maatschappelijke doeleinden in staan. Er is besloten dat we hier een actief beleid zullen voeren. Dit houdt in dat die onderwerpen regelmatig worden geagendeerd, zodat de behandeling ervan ook regelmatig moet worden voorbereid. Op deze manier blijven we maatschappelijk ook goed wakker!

Ik herinner er aan, dat we in de vorige vergadering spraken over gewetensbezwaarden militaire dienst; ditmaal werd er een plan aangenomen voor een konferentie over euthanasie en voorts kwam het drugbeleid om de hoek kijken. Dit laatste gaat politiek weer een rol spelen en wij nemen maatregelen voor tijdige standpuntsbepaling. Verder over het Humanistisch Perspektief; het zal, op aandrang van Gemeenschap-

pen, nader uitgewerkt worden tot een werkdokument dat de Gemeenschappen hopelijk zullen kunnen gebruiken.

Toch zou ik dit bericht over de H.B.-vergadering van 22 juni niet geheel willen persen in het schema van organisatorisch en inhoudelijk achtergrondswerk. Ik bedoelde hierboven alleen aan te geven hoe sterk deze twee elementen in de vergadering overwogen en dat het terecht is als dit vrij regelmatig het geval is. Ik ga door met de berichtgeving, maar nu meer uit de losse hand.

Enkele leden van ons hoofdbestuur en de direktie hadden opnieuw een gesprek met een Humanitas-delegatie. Ik heb al eens gemeld dat we dit contact hebben en dat het gaat over een betere samenwerking in de toekomst. Hierbij gaat het onder meer over de samenlevingsopbouw. Onder samenlevingsopbouw moet zo iets verstaan worden als het bewerken dat leden en achterban van groeperingen zich maatschappelijk actief opstellen. Er is vaak veel gebrek aan niet alleen geïnspireerde, maar ook doordachte, deelname van mensen in velerlei welzijnsbevorderende activiteiten. Het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk wil hier wel beroepskrachten voor subsidiëren, en zowel Humanitas als Humanistisch Verbond komen hiervoor in aanmerking. Hierbij ligt het voor Humanitas zo dat men door recente reorganisatie op het gebied van het Maatschappelijk werk reeds mensen beschikbaar heeft. Daar het Verbond het ter-

rein ook al betreden heeft, ligt die samenwerking wel voor de hand. Die samenwerking wordt op het Ministerie eveneens voorgestaan. We moeten er overheen zien te komen dat, zoals in het verleden wel eens het geval is geweest, sommigen denken dat een duidelijk humanistische oriëntering overbodig of zelfs schadelijk is voor het werk in het veld, of dat een humanistische oriëntering geen relatie tot veldwerk zou behoeven. We realiseren het ons weinig, maar het is wel steeds zo dat er in Nederland twee Humanistische (of omtrent-humanistische) organisaties opereren.

Dit ondanks het feit dat men vaak op elkaar was en is aangewezen. Weliswaar hadden beide een redelijk goed van elkaar te onderscheiden (doch ook een mede door de scheiding te onderscheiden) taak en was er dikwijls zowel landelijk als plaatselijk veel samenwerking. Maar van tijd tot tijd moet de positie

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekretaris

die men als organisaties ten opzichte van elkaar inneemt weer eens aan de orde komen. Dat is nu dus het geval. Het gesprek verloopt konstruktief en mogelijk is de tijd ook aangebroken om hernieuwingen van plaatselijke kontakten aan te moedigen, voorzover die wat bestoft zijn geraakt.

Er gaat ook weer een nieuwe ledenwerfaktie komen. Die begint, net als de aktie van 1972, in het najaar maar zal langer doorlopen; namelijk tot maart: wéér zal aan leden om adressen worden gevraagd; weer dat goede propaganda-materiaal; vooral ook gekoördineerde werving via radio en t.v., omdat daar veel mensen op reageren. Er wordt nog nader contact opgenomen met de gemeenschappen over deze aktie.

Ook het overleg over de begroting-1974 met de gemeenschappen, toegezegd op het kongres, is aan de orde geweest. Het lijkt het meest praktisch om de voorzitters, penningmeesters en sekretarissen van de gemeenschappen naar Utrecht uit te nodigen voor een bespreking. Laat men dat maar vast in gedachten houden voor half oktober. De Verbondspenningmeester heeft op zich genomen een nota te maken waarin nog eens duidelijk komt te staan hoe we er schoon aan de haak uitzien (helaas nog steeds magertjes) en wat we financieel feitelijk aan speelruimte hebben.

Evenals enige tijd geleden kwam de konfessionaleiteit in de ontwikkelingshulp ter sprake. Er was nu een nota van Sordedragers hierover. Het is allemaal heel begrijpelijk dat de kerken door hun missie en zendingsrelaties over konden stappen op zowel mengvormen van nekerings- en ontwikkelingswerk, als ook op ontwikkelingswerk als zodanig. Plaats zo iets in de context zoals die in Nederland tot nu toe in deze eeuw gegolden heeft, en men weet al bijvoorbeeld dat dit partikuliere ontwikkelingswerk door de overheid gesubsidieerd gaat worden; zeker als er een reeks van konfessionale ministers over de ontwikkelingshulp gaat. Zo heeft het zich ook voltrokken, zodat we ook in dit opzicht weer het uniek Nederlandse zuilenspeelstuk te zien krijgen. Er is een medefinancieringsprogramma waar de konfessionelen voor zo'n 85 miljoen voor hun projecten uit putten. Hiertegenover staat voor 23 miljoen aan algemene projecten voornamelijk die van NOVIB waar de konfessionelen óók nog een zware stem in hebben. We gaan proberen aan de nieuwe minister duidelijk te maken dat we dit een weg vinden die ten onrechte is ingeslagen. Driebergen, 1 juli 1973

Sekularisering van geestelijke verzorging?

organisaties, zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen enz., die tamelijk autonoom functioneren. Werving, selectie en aanstelling van personeel heeft men zelf in handen, en men behoudt zich met betrekking tot geestelijke verzorgers datzelfde recht voor. Er verschijnen nu geregeld advertenties waarin om een pastoor of geestelijk verzorger gevraagd wordt. Zal men op den duur, wanneer het professionele gezicht van moderne geestelijke verzorging bekend geworden zijn, de voorkeur geven aan kandidaten die door kerken of HV naar voren geschoven worden?, wanneer anderen die losser daarvan staan, eigenlijk geschikter zijn? Team-vorming is daarbij een faktor: zal bij een vakature niet eerder gezocht worden naar de beste aanvulling voor het team, naar specifieke vaardigheden en geschikte persoonlijkheid, dan naar een protestant, katholiek, of een humanist. Er kan op gewezen worden, dat de theologisch-pastorale opleidingen van R.K. en Prot. Chr. zijde reeds in een aantal gevallen gekombineerd zijn. Er komen dus op den duur pastorale werkers op de markt van verschillende konfessie, maar met in principe dezelfde opleiding, van hetzelfde opleidingsinstituut. Een ander gegeven is daarnaast dat er theologiestudenten zijn die „het geloof verliezen”, maar hun studie in pastoraal-klinische en agogische richting voortzetten. Zodat deze opleidingen ook in de behoefte aan niet christelijke verzorgers zullen kunnen voorzien.

Wat zijn vanouds de redenen geweest dat geestelijke verzorging zo bij uitstek op het terrein van kerken ligt? Het is altijd een onderdeel geweest van het parochiaal werk. Maar dat gold ook voor andere, thans reeds gesekulariseerde en deels ontzuilde werkvormen. Er is natuurlijk de verbinding met de verkondiging, een andere hoofdtaak van vaak dezelfde priester. In een cultuur- en maatschappijstructuur, waarin het kerkelijk en sociaal leven, het sakrale en het profane sterk vervlochten waren, waren priesters de natuurlijke raadgevers bij levensvragen, bij existentiële problematiek. De kerken nemen nu een andere plaats in, en daarmee de priesters.

Zoals men ontkend heeft dat andere vormen van hulpverlening zijn los te maken

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:

Hoofdbestuur H.V.

Eindredakteur: Directeur H.V.

Lay-out: Lumax Utrecht

Druk: Lumax Utrecht

Redactie-adres:

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 Utrecht

Tel.: 030 - 31 81 45

van de levensbeschouwelijke achtergrond, wanneer men zich tegen ontzuiling teweer stelde, zo stelt men dat met betrekking tot geestelijke verzorging. Daar is ten aanzien van die andere hulpverleningsvormen tegenin gebracht, dat erkenning van het belang van levensbeschouwelijke achtergronden nog niet inhoudt dat het werk noodzakelijk op die basis georganiseerd moet worden. De konfessionaliteit van instellingen kan de bewustwording van het waarom van het werk de eigenlijke reflectie, veeleer verhinderd hebben door al te gemakkelijk antwoorden inde mond te leggen, of door onvrij, niet open maken van antwoordmogelijkheden.

Ook in humanistische kring worstelt men met de relatie tussen levensvisie en het geestelijk raadswerk. Pols gaf in zijn beschrijving van het proces van een geestelijk verzorgingsgesprek aan, dat vooral in de fase van zo'n gesprek, waarin de raadsman zijn eigen levensbeschouwing naar voren brengt in een poging de problemen van de cliënt te verhelderen en naar oplossingen te tasten, het bestaan van zo'n visie noodzakelijk is. Inderdaad, een levensvisie, althans een ingesteld zijn op het zoeken naar de zin en achtergronden van het bestaan, op samenhang tussen persoon en omgeving en veranderingen daarin, op relaties met anderen lijkt me noodzakelijk om een ander te kunnen helpen. De raadsman moet zijn zoeken, zijn visies ook aan anderen kunnen voorhouden. Dat mag dan een visie zijn die lijkt op, of afgeleid is van, of in woorden gegoten wordt van het humanisme, of bij de christelijke pastor, van de bijbel of een kerk, maar het moet op zo'n moment altijd weer authentiek, dus uniek, zijn. Het gaat er juist niet om te verwijzen naar een geïnstitutionaliseerde, gevestigde levensbeschouwing zonder meer. Ook hier kan men vrezen, dat de verzuilde structuur met de verwachtingen die eruit voortkomen de reflectie blokkeert, in plaats van er toe aanzet.

Sekularisering van geestelijke verzorging kan veel voordelen hebben voor de ontwikkeling van de geestelijke verzorging, juist ook de humanistische. Er kan een nieuw type hulpverlening uit ontstaan, die sterk leunt op psychohygiënische inzichten, en meer dan nu pastoraat en geestelijke gezondheidszorg tezamen op de eerste lijn kan bijdragen aan het oplossen van psychische en geestelijke problemen. Stelt men de uitgangspunten waarmee onlangs in de geestelijke gezondheidszorg een plan voor opzetten van vrijwilligers (non-professionals)-werk gelanceerd werd naast de geluiden uit de naar identiteit zoekende geestelijke verzorging, dan wordt men gefrappeerd door de overeenkomsten.

Het zou ook voor het HV wel zijn consequentie hebben. Men zal de ontzuiling van het werk onder ogen moeten zien, en, wanneer men zijn overtuiging waar wil maken, een bezinningscentrum moeten worden dat werkelijk wat te zeggen heeft, en daarom bestuurlijke, formele bindingen zonder schade kan loslaten. Op korte termijn is het van groot belang in de geestelijke verzor-

ging niet klakkeloos datgene aan te vatten wat door de kerken gedaan wordt, en zijn bondgenoten in kerkelijk pastorale kring met grote zorg kiezen.

Drs. Marten Hoekstra

Noot van de Redactie:

Van Prof. van Praag die wij om een nabeschuiving vroegen, ontvingen wij onderstaande kanttekeningen:

Hoekstra schijnt geen bezwaar te hebben tegen aanstelling van geestelijke verzorgers door instellingen buiten het HV (en de kerken) om. Maar wie waarborgt dan de kwaliteit, de begeleiding en de humanistische aanpak?

Hij vraagt: „Zal men op den duur de voorkeur geven aan kandidaten die door kerken of HV naar voren geschoven worden, wanneer anderen die losser daarvan staan eigenlijk geschikter zijn?” Maar wie bepaalt dat „geschikter zijn?”

Men moet niet vergeten dat de typische vakkennis van de raadsman zijn kennis van de inhoud en functie van de levensvisie is. Natuurlijk moet hij over allerlei communicatie-technieken beschikken, maar zijn specialisme berust op zijn raadsmanerschap. Wie beoordeelt dat?

In dit verband moet men b.v. denken aan de raadsliden in strijdkrachten. Wij hebben er altijd pal voor gestaan dat niet de minister, maar wij bepalen wat de inhoud van de geestelijke verzorging zal zijn. Raadsliden zijn geen „moreelsofficieren”. Hetzelfde geldt voor de inrichtingen van Justitie, maar toch ook voor ziekenhuizen, bejaardenoorden, e.d. Het is zeker niet zonder bedenking, als raadsliden zonder meer in dienst staan van de instelling waar

(Lees verder op pag. 10)

't Gaat altijd om het midden

„Waar liggen de grenzen van de overheidstaak?”

„Zijn planeconomie en markteconomie de enige alternatieven?”

„Waar liggen de grenzen van de inspraak?”

Dat zijn een paar van de vragen die het zojuist verschenen boekje „Maatschappijstructuur in beweging: Speelruimte voor, met door driegeleding” van A. H. Bos, D. Brüll en A. C. Henny behandelt. Het is een hoogst intrigerende verzameling essays over vele verschillende sectoren van het maatschappelijk leven. Met het idee van de Driegeleding van het sociale organisme pretendeert het begrippen materiaal aan te bieden waarmee je „voor ieder sociaal probleem een menselijk aanvaardbare oplossing kunt vinden” (pag. 134). Wie zich de inhoud van het boekje eigen maakt, kan moeilijk anders concluderen dan dat deze pretentie nog gerechtvaardigd is ook!

Hieruit volgt meteen al dat de benadering van sociale problemen die hier geboden wordt geen gangbare, meteen voor de hand liggende kan zijn. Anders zouden wel meer mensen al eerder op dit idee gekomen zijn en zouden er niet zo veel sociale problemen bestaan. Omgekeerd kan Driegeleding ook geen ondoorzichtige, vage, abstracte of anderszins moeilijke constructie zijn, want dan zou ze voor veel mensen niet begrijpelijk zijn. Dan zou het in strijd zijn met de minimum-eis die we aan een „menselijk aanvaardbare oplossing” stellen nl. dat iedereen die erbij betrokken is uit eigen vrij inzicht ziet wat er aan de hand is en ermee accoord gaat.

Nog een derde kenmerk volgt uit de geciteerde uitspraak, nl. dat Driegeleding een uiterst dynamische aangelegenheid moet zijn. Sociale problemen doen zich immers in de meest uiteenlopende vormen voor: als één aanpak voor alle problemen dienstbaar is, moet deze wel uiterst flexibel en wendbaar zijn.

Mentaliteitsverandering

Op verschillende plaatsen in het boekje komt ter sprake dat Driegeleding geen sjabloon is, geen methode die je klakkeloos kunt toepassen; het gaat evenzeer om een mentaliteitsverandering als om een structuur waarin je sociale processen kunt vorm geven.

Die mentaliteitsverandering is zeer consequent bedoeld. Wanneer je vertrouwd wilt worden met Driegeleding, kun je erg gehinderd worden door onze gebruikelijke rechtlijnige en mechanistische manier van denken, waarin de computer het ideale hersenfunctiemodel vormt. Je komt in de driegeleding pas verder wanneer je inziet dat deze denktrant weliswaar goed werkt voor sommige problemen – vooral die van processen in de levenloze natuur –, maar

dat hij niet geschikt is om sociale processen mee te doorzien. Hiertoe moet ons denken uitgebreid, verruimd worden; misschien kun je beter zeggen: geactiveerd en tot leven gebracht worden.

Van deze activering van het denken kun je een voorstelling krijgen via het begrip „polariteit”. Het idee achter dit begrip houdt in dat alles zich altijd en overal als een proces, een beweging, tussen twee polen aan ons voordoet. Dit is een oud idee, dat de laatste jaren o.a. via belangstelling voor oosterse cultuur in de belangstelling komt (vgl. bijv. de Yin-Yang-filosofie).

De werkelijkheid – dus ook sociale processen – lijkt een beetje op een magneet. Wanneer je er één sector uit isoleert, krijg je niet één pool in „zuivere” vorm, maar toch weer beide polen. Het verschil tussen een magneet en een sociaal proces is alleen, dat de polen waartussen een sociaal proces zich afspeelt ook kwalitatieve eigenschappen hebben. Wezenlijk voor de Driegeleding in de Europese vorm is verder, dat tussen de beide polen die de beweging van ieder proces in de werkelijkheid bepalen, een midden ligt dat een eigen karakteristiek heeft.

Dit midden, dat je gemakshalve als een derde „pool” kunt aanduiden, is het gebied van het ritme, van de harmonie en het evenwicht tussen de beide andere polen. Verder is voor een goed begrip van de Driegeleding van belang dat deze drie polen overal waar ze in een proces optreden in zekere zin dezelfde wezenlijke kenmerken hebben. Heel algemeen kun je deze kenmerken noemen: de op de ander gerichte, sociale pool, de egoïstische, anti-sociale pool en de harmoniserende midden-pool.

Ik-functie

Wanneer het waar is wat ik hierboven schreef, nl. dat alles zich overal en altijd voordoet in twee polen met een ritmische middenpool er tussen, moet dat ook gelden voor ons eigen lichaam. Dat is ook zo, en het is de moeite waard hier even op in te gaan, want het besef van de drieledige structuur van je eigen lijf kan veel ertoe bijdragen om een concreet, plastisch en daardoor overtuigend beeld van de driegeleding te krijgen. Met je eigen lijf doe je van alles; je bent het, je hebt het; je leeft ermee, erin,

erdoor etc. Twee polen waartussen je met je eigen „Ik-functie” voortdurend heen-en-weer beweegt, zijn die van „waarnemen, denken” en „handelen, doen”. Wanneer je nu niet onmiddellijk op alle details let, maar je op een zekere afstand opstelt, alsof je een impressionistisch schilderij bekijkt, kun je deze polariteit in de ruimtelijke structuur van het menselijk lichaam terugvinden. Waarnemen en denken doe je vooral met je hoofd – dat zit boven. Handelen en denken doe je met je ledematen – die zitten wat lager. Ertussen zit je thorax met hart en longen – een volmaakte fysieke afbeelding van een ritmisch proces! Hier in het midden zit ook je ik-gevoel (voor zover je tenminste kunt zeggen dat dit „ergens” in de ruimte zit): zelfs de meest uitgedroogde cerebrale idioot zal ter adstructie van zijn betrouwbaarheid altijd zeggen: met de hand op mijn hart; niemand beweert iets met de hand op zijn hersenpan. Als we iemand moed inspreken „steken we hem een hart onder de riem”, d.w.z. proberen we zijn „ik-gevoel” naar zijn beneden-pool, waar hij actief handelt, te versterken.

Vanuit het beeld van het menselijk lichaam als uitdrukking van de drieledigheid kun je twee belangrijke verdere stappen doen tot een beter begrip van de driegeleding van het sociale organisme. In de eerste plaats kun je eraan aflezen dat de driegeledings-idee nooit een sjabloon kan zijn. De meest elementaire kennis van het lichaam leidt immers al tot tegenwerpingen tegen dit beeld die echter alleen bij een klakkeloze toepassing van het driegeledings-idee gerechtvaardigd zouden zijn.

Waarnemingsfunctie

Een niet gering deel van mijn handelen vericht ik immers met organen die boven de thorax liggen, b.v. kauwen, spreken; aan de uiteinden van mijn ledematen, in de onderpool dus, zitten belangrijke zintuigen voor de waarneming van tast en warmte. Waarnemen en denken zijn actieve processen; hebben dus ook een „onderpool” aspect. Omgekeerd impliceert handelen altijd een gerichtheid op een ander die niet los te maken is van een waarnemingsfunctie (de waarneming van die ander namelijk). Aan dergelijke voorbeelden kan duidelijk worden dat je het drieledigheidsidee alleen kunt gebruiken wanneer je actief meedenkt en bereid bent in ieder stukje werkelijkheid dat je uit z'n verband isoleert weer de twee polen te herkennen, net als bij een magneet.

In de tweede plaats wijst het beeld erop dat het gaat om een concrete, onmiddellijke ervaring.

Menigeen die dit verhaal over drieledigheid van het menselijk lichaam voor het eerst hoort, zal met de woorden die dit verhaal vormen weinig kunnen beginnen. Dat wordt pas anders wanneer je die woorden gebruikt als verwijzingen naar ervaringen die je zelf kunt hebben, werkelijk begrip van driegeleding krijg je pas naarmate je bij jezelf de voortdurende beweging tussen de twee polen bewust wordt en met je ik-gevoel meebeweegt.

(Lees verder op pag. 9)

Heeft u uw buitenkerkelijke buurman (buurvrouw), relatie of vriend(in) reeds lid van het Verbond gemaakt?

Hij niet . . .

't Gaat altijd om het midden

„Maatschappijstructuren in beweging” gaat natuurlijk niet in de eerste plaats over de drie polen in het menselijk lichaam (wel staat er een kort artikel van Bos over de drieledige mens in). De drie polen zijn echter even duidelijk te herkennen in alle sociale verbanden die er zijn, zowel op macro- als op micro-schaal. In de maatschappij als geheel concretiseren de twee uiterste polen zich als het gebied van wetenschap, onderwijs, kunst, cultuur etc., en dat van productie, bedrijfsleven, economie. Het midden er tussen is het terrein van het rechtsleven. Ook hier is weer onmiddellijk duidelijk dat in elke pool op zich ook de drieledige structuur gezien moet worden om het beeld niet in een karikatuur te laten onttaarden. Enkele voorbeelden: Een onderwijzer moet óók geld verdienen: een leerling wil iets leren waar hij later mee aan de kost kan komen. Geen bedrijf kan functioneren zonder wetenschappelijke analyse van de bedrijfsvoering en (bij)scholing van de medewerkers.

Het gaat ook hier om het totaal beeld, om het ideaal-typische model.

Vrijheid van Onderwijs

De bruikbaarheid van het model kan goed geïllustreerd worden door een nadere beschouwing van de drie attitudes die in elk van de drie gebieden op hun plaats zijn, d.w.z. vruchtbaar werken.

In de bovenpool, die van onderwijs en wetenschap etc. geldt traditioneel als norm de vrijheid. „Vrijheid van onderwijs” is niet alleen een strijdkreet, het is ook een ervaringsgegeven voor wie er onbevangen tegenaan kijkt. Je kunt iemand niet iets leren wanneer hij dat niet uit zich zelf, d.w.z. in vrijheid, wil aanleren (je kunt hem wel – en dat gebeurt maar al te vaak – conditio-

neren om een kruisje te zetten bij die woordvolgorde van het multiplechoice examen, die hij als „het goede antwoord” geleerd heeft om zijn diploma te halen, alias kwijlen als de bel geluid wordt om een koekje te krijgen).

In de onderpool, die van de economie en de productie, wordt vanouds de broederschap als norm gesteld – een woord, dat ons momenteel wat minder aanspreekt en waarvoor in de moderne discussie vaak „associatie” wordt gebruikt. Dit brengt tot uitdrukking dat je nog geen kopje koffie kunt kopen zonder dat je gebruik maakt van het werk van vele duizenden andere mensen, algemener gezegd: in het economische vlak kan niets gebeuren zonder dat de daden van zeer veel mensen, die elkaar meestal niet kennen en zich dus van hun samenwerking nauwelijks bewust zijn, samenvloeien. De middenpool, die van het rechtsleven, is het terrein waarop alle mensen gelijk zijn – zo staat het vrijwel letterlijk in de grondwet van alle beschaaft landen en zo wordt het ook door ieder gezond mens ervaren.

Sociale problemen worden nu in het driegeledingsmodel beschreven als situaties waarin het bereik van de drie gebieden verward wordt. In de bovenpool heerst vrijheid – géén gelijkheid: wie iets het beste weet heeft gelijk, maar zijn gezag reikt net zo ver als de ander hem in vrijheid geeft. De problemen ontstaan wanneer hier bijv. gelijkheid wordt doorgedrukt (b.v. in een eis dat elke student op een examen precies hetzelfde moet weten als elke andere). Er heerst géén broederschap: niemand mag een ander een geloof of een inzicht opdringen, hoezeer hij zelf ook overtuigd is van de juistheid ervan. Hier is het terrein dat de filosoof Heraklitus bedoeld heeft toen hij zijn als duister bekend staande uitspraak deed: de strijd is de vader van alle dingen.

In de onderpool heerst – alweer idealiter – géén vrijheid; het recht van de producent moet ondergeschikt zijn aan de vraag van de consument; de euvels van het kapitalistische systeem (denk aan de manipulatie van de consument door de producent)! zijn het gevolg van een doorvoering van het ideaal van de vrijheid in een gebied waar dit niet thuis hoort.

Speelruimte

De middenpool, die van rechtsleven en overheid, is in de maatschappij als geheel de ruimte voor de scheidsrechter op het speelveld tussen deze twee tegengestelde idealen. Heel concreet zie je dat (inclusief de problemen die zich hierbij voordoen!) in het bestuur van een universiteit.

Onderwijs en onderzoek in engere zin zijn – relatief – vrij, en worden beslist op het niveau van de vakgroepen en de faculteit-(sraad). Zodra het om de centen gaat – die van buiten de universiteit komen – wordt het anders: dan komen universiteitsraad en college van bestuur, zwaar bemand met maatschappijvertegenwoordigers en met een hot-line naar Den Haag, in het geweer. De beslissingen vallen dan in een speelruimte waarin we in principe allemaal gelijk zijn – de cardioloog met zijn dure apparaten, de huisarts met zijn grote plannen voor een reorganisatie van de preventie van hartziekten, de filosoof met zijn relatief goedkope onderzoek en onderwijs etc.: iedereen is vrij en heeft gelijke rechten, maar de behoeften zijn verschillend en de middelen beperkt. Op dit speelveld zullen de komende jaren interessante wedstrijden gespeeld worden. Het boekje van Bos, Brüll en Henny geeft gezichtspunten op wat hier gebeurt die je nergens anders vindt.

Dr. H. S. Verbrugh

Consumptie of creatie

Foudraie heeft in dat boek – en in het ziekenhuis – geworsteld om de mens, telkens als enkeli.g. De geestelijke have-not, het kneusje, de niet meer bereikbare. Hij roept in de – reeds lang opgegeven en alleen nog maar verpleegde – patiënt, de mens omhoog. Die z'n eigen bed moet opmaken, zorg hebben voor z'n medeleerlingen: Je bent geen patiënt, maar leerling.

De eenheid van deze strijd, de samenhang ervan: Zelfherstel van één passieve individu (F) én zelfbevrijding van de onderdrukte klassen en rassen als totaliteit (M) – het is deze samenhang, die inspiratie geeft. (*) Want het grote, het totale, kan dan elk ogenblik opnieuw in jezelf beginnen. Juist

waar het hopeloos lijkt en je je drijven laat. Daar is de keus tussen zin verliezen of zelf beginnen.

Daad of sof

Vindt iemand het HV een sof? Hoe is dat in onze stad? Waar zitten de dode hoeken van onmenselijkheid. Wie is in actie daartegen? Kennen we die mensen, doen we al mee, zijn we zelf die voorlopers?

Te zwak? Te oud? Ik heb gemerkt in onze stad: Als je op één klein punt begint, dan vind je langzamerhand hulp, uit onverwachte hoeken soms. Een buurtbewoner en een stads-architect, een reltrapper en een doordenker. Niet in één week, daar heb je

geen tijd voor. Maar in maanden en jaren, groeit er iets uit.

Foudraie en Marx. Als Münchhausen jezelf uit het moeras trekken = je kameraad daartoe oproepen, die ook zinkt = breken uit de consumptieslavernij = de makroprocessen in mensenhand nemen = nieuwe zin voor de enkeling in zijn relaties = „geestelijke verzorging”.

Paul Kruyswijk

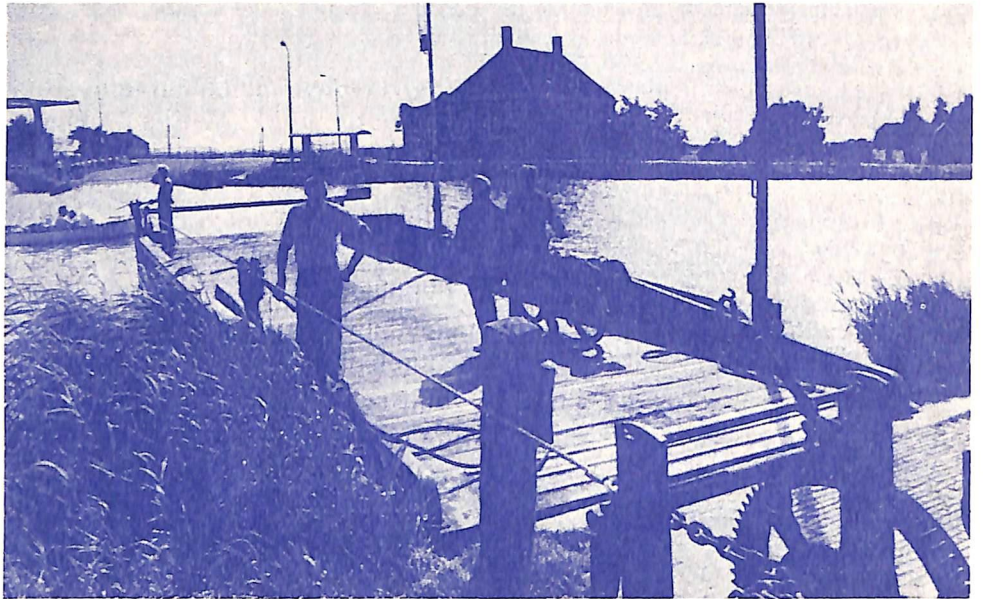
*) Noot van de Redactie: In de door Marx gestelde Dictatuur van één klasse, het proletariaat, kunnen wij terzake zelfs bij wijze van overgangsfase, geen ideale samenhang onderkennen en nog minder inspiratie opdoen, te meer niet wanneer feitelijk de middelen door het doel geheiligd worden geacht.

INGEZONDEN BRIEVEN

Er was eens...

Er was eens een dorp aan een rivier, een vriendelijk dijkdorp met mooie boerderijen, onvervalste boerensloten vol kwakende kikkers en met wuivend riet dat groeide volgens de fantasierijke wetten der natuur. De bewoners van het dorp waren aardige mensen die niet eens mopperden toen steeds meer weilanden en boomgaarden werden volgebouwd met huizen en flat-blokken voor mensen uit de stad. Het moest wél even wennen tegen huizen aan te kijken in plaats van 's avonds de zon onder te zien gaan boven het bos, maar iedereen moet toch wonen, nietwaar? En het gaf toch ook het nodige vertier. Iedereen was dus tevreden, vooral de nieuwkomers, die zich gelukkig prezen ver van het stadsruoer een huis te hebben gevonden. Een enkeling vroeg zich wel eens af, waarom dat mooie riet langs die prachtige sloot nu moest worden vervangen door een keiharde, lijnrechte betonnen rand en waarom dat heerlijke veldje vol veelsoortig (on)kruid nu moest worden herschapen in een stukje stadsfatsoen, gladgeschoren, met nette perkjes in het midden, maar ach, misschien was dat wel echt nodig, anders had men er toch zoveel geld niet aan uitgegeven?

In een groeiende gemeente lijken zulke teleurstellingen onvermijdelijk, daarom was het beter te genieten van datgene wat gebleven was: veel mooie huizen langs de dijk (wél even voorbijzien aan de huizen waarop om niet altijd verklaarbare redenen een bordje „onbewoonbaar verklaarde woning” was aangebracht); enkele prachtige boerderijen (niet zó goed kijken, dat je je gaat ergeren aan de onvoorstelbare plastic-troep in de sloot ervóór) en de vele bomen die (nog) niet geveld waren om plaats te maken voor een autoweg die de groeiende gemeente voor iedereen bereikbaar moest maken.

Wat óók bleef, was het voetveer naar Kinderdijk, dat het rivierenlandschap en de prachtige dorpen in de buurt bereikbaar maakte voor iedereen, zowel voor niet-autobezitters als voor autobezitters die wel eens iets anders wilden dan „met de auto erop uit”.

Helaas dit stukje openbaar vervoer dat vele jaren lang voor menig gezin onvergetelijke fiets/wandel/rivierdorpentochten heeft mogelijk gemaakt en dat niet alleen voor fijnproevers/recreanten maar voor *alle* streekbewoners (zeker voor degenen die geen auto bezitten) onmisbaar is om de omliggende dorpen op een eenvoudige en vlotte manier te bereiken, moest worden opgeheven. Het was niet rendabel meer. Na een gesprek met de exploitant begrijp je dit en

dat stemt dubbel droevig en dan vraag je je alleen nog maar af:

Hoe zou het toch komen, dat steeds meer mensen en overheden praten over en zeggen te streven naar een beter openbaar vervoer en dat het toch steeds gebrekiger wordt?

Hoe zou het toch komen, dat, nu steeds meer mensen bereid blijken te zijn hun auto minder vaak te gebruiken of zelf geheel af te schaffen, wij toch steeds meer gedwongen worden van een auto gebruik te maken?

Hoe zou het toch komen, dat wij steeds vaker als wij aan fijne dingen denken moeten verzuchten „Er was eens...”?

M. de Visser-Ameling, Slikkerveer

(Vervolg van pagina 6)

Sekularisering van geestelijke verzorging?

ze werken en daardoor licht aan onafhankelijkheid inboeten.

Hoekstra denkt ook wat licht over de verschillen tussen de verschillende levensvisies. Inderdaad vindt er een zekere humanisering van het geloof plaats, maar de verschillen, b.v. op het gebied van gezin-opvoeding en seksualiteit zijn dikwijls nog heel groot.

Ook praat hij over een in principe zelfde opleiding, alsof die er vanzelfsprekend komt en alsof daarbij de verschillen in opvatting geen rol spelen. Ook hier beklemtoont hij de pastoraal-klinische en agogische kwaliteiten, alsof deze het enige criterium vormen.

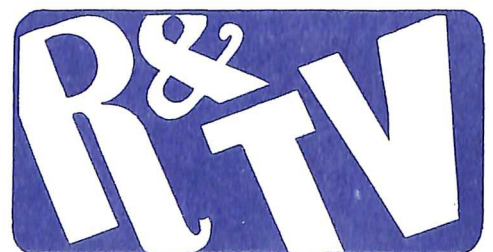
Natuurlijk zal een humanist geneigd zijn

tot samenwerking met andersdenkenden. Maar samenwerking betekent geen verdoezeling van verschillen, als die echt functioneel zijn voor het raadswerk. De organisatievorm is daarbij niet zo belangrijk.

Wel belangrijk is de binding met de levensbeschouwelijke achtergrond en de onafhankelijkheid van de instelling waar de raadsman werkt. Ook samenwerking met geestelijke gezondheidszorg (en maatschappelijk werk) is nodig, maar op grond van een eigen rol.

Dat rolbewustzijn van de raadsman mist men in Hoekstra's overigens niet onjuiste beschouwingen. Daarmee rakelt hij een traditioneel misverstand op, waartegen de humanistische geestelijke verzorging zich verzet heeft, zolang zij bestaat.

J. v. P.

Radio: Hilversum 1, 9.45 uur

5 augustus: Invuloefening in Humanisme (XVI)

12 augustus: Evangelische Omroep en Homofilie: een gesprek met dr. J. van London.

In verband met de vakanties
verschijnt de e.v. Humanist
op 1 september a.s.

Europees natalisme

Mede naar aanleiding van het onder deze titel in Humanist van 1 mei j.l. verschenen artikel stelde het Nederlandse lid van het Europese Parlement drs. D. Eisma de Europese Commissie de navolgende vragen

- Heeft de Commissie kennis genomen van het Documentatieblad 72/3, waarin voorlichting wordt gegeven over de bevolkingsontwikkeling in Europa en waarin kennelijk een grote of toenemende bevolkingsgroei als positief gewaardeerd wordt?

- Deelt de Commissie mijn mening dat voortgaande groei van de bevolking in Europa de leefbaarheid nadelig zou beïnvloeden en zo nee, waarom niet?

- Waarom wordt een jaarlijkse bevolkingsgroei van de betreffende 29 landen, die in de periode 1950-1960 0,95% bedroeg en in het volgende decennium opliep tot 1,0%, als een „gering herstel” gekwalificeerd (zie pag. 2 linkerkolom van het betreffende documentatieblad)?

- Waarom wordt de daling van de groei in Polen van 1,9% tot 1,5% „nog bevredigend” genoemd (pag. 2 rechterkolom)?

- Is de Commissie niet van mening, dat, indien de bevolkingsgroei in Oostenrijk van 0,2% tot 0,4% als „overwonnen stagnatie” (pag. 2 rechterkolom) en de vruchtbaarheid in Frankrijk als „bevredigend” wordt

gekwaliceerd (pag. 3 rechterkolom), dit uiting geeft van een onjuiste interpretatie van de bevolkingsgroei?

- Is de Commissie bereid in toekomstige voorlichtingspublicaties een dergelijke ongenueanceerde en zelfs foutieve waardering van de groei der bevolking te vermijden?

Wij zijn benieuwd naar het antwoord (dat wij t.z.t. zullen publiceren).

**De trouvaille van het jaar
Hoofdprijs puzzelwedstrijd
Nationale Actie Natuur:
een Auto!**

Stichting Humanistisch Wooncentrum voor Ouderen „De Eemgaarde” (voorheen Stichting Humanistische Verzorgingsflats voor Bejaarden).

In het voorjaar van 1974 zal het Humanistisch Wooncentrum voor Ouderen „De Eemgaarde” te Amersfoort gereed komen. Dit wooncentrum omvat 238 flatwoningen voor bejaarden, die hun huishouding nog geheel zelfstandig kunnen voeren. Aan gegadigden uit de regio Amersfoort moet voorrang worden verleend, terwijl zoals uit de naam van de stichting reeds kan worden opgemaakt, het huis bestemd is om (zelfstandige) huisvesting te bieden in het bijzonder aan hen, die tot het buitenkerkelijke volksdeel behoren. Toewijzing der woningen zal plaats vinden in het laatste kwartaal van 1973.

Voor aanvragen om inlichtingen, *uitsluitend per briefkaart* kan men zich wenden tot de:

Toewijzingscommissie Humanistisch Wooncentrum voor Ouderen.
Postbus 98 Amersfoort.

Ter uitbreiding en aanvulling van ons verpleegtehuis-team, belast met de zorg voor 100 somatisch zieken, zoeken wij voor **full-time dienstverband**

verpleegkundigen

en

ziekenverzorgenden

Voor een interne aantrekkelijke huisvesting kan worden gezorgd.

Gaarne verstrekken wij u nadere informatie.

Ookmeerweg 268, Amsterdam-Osdorp,
telefoon (020) 19 53 33.

Prof. Mr. Dr. Leo Polak Stichting
aangesloten bij de Humanistische Stichting
voor Huisvesting van Bejaarden

**LEO POLAK HUIS
AMSTERDAM**

drukkerij lumaX nv
ondiep 6 utrecht 030-441845
rotatie-boekdruk boekdruk
offset
kranten periodieken
brochures folders

Humanist

28-14

Tweewekelijkse uitgave van het
Humanistisch Verbond
1 september 1973

